

DOI: 10.21564/2786-7811.1.319569

«META-SKILLS» В СТРУКТУРІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ФАХІВЦЯ-ЮРИСТА

Куцепал Світлана Вікторівна,
професорка кафедри теоретико-правових дисциплін
Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ORCID: 0000-0003- 3804–6031
E-mail: svetlanakutsepal@gmail.com

Анотація. В статті доводиться, що у ХХІ столітті формується нова парадигма соціокультурних, професійних знань, норм та компетентностей, покликаних забезпечити конкурентоздатність та успішність фахівця. Людський капітал є пріоритетом для престижних компаній та організацій.

Виникає потреба у формуванні якісно нових, на порядок вищих навичок професіонала. Сучасні роботодавці зацікавлені в фахівцях, які мають різноманітні здібності та вміння, тому в системі вищої освіти відбувається перехід від знаннєвої до компетентнісної парадигми.

Специфіка професії правника передбачає комплексний розвиток професійних і особистісних якостей, тому важливими є не лише знання та вміння, отримані в процесі навчання у вищому навчальному закладі, а й ті, що формуються шляхом самоосвіти та саморозвитку.

Базові компетентності правознавця – комплекс найбільш важливих складових професійної підготовки фахівця, що визначають зміст та структуру професійної освіти з урахуванням особливостей діяльності юриста.

На противагу спеціальним професійним навичкам, які отримуються в закладі вищої освіти і мають жорстку прив'язку до певної професії («hard-skills»), в системі компетентностей сучасного професіонала величезного значення набувають ще дві групи навичок - «soft-skills» та «meta-skills».

Проаналізовано відносно нову групу навичок «meta-skills» - провідні навички, навички високого порядку, які посилюють і активізують інші навички. До «meta-skills» відносяться самосвідомість, креативність та стійкість.

Обґрунтовано висновок про те, що використання компетентнісного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх правознавців забезпечить конкурентоспроможність фахівця, відповідність професійних якостей вимогам ринку праці. Щоб бути успішним юристом, потрібно мати фахову освіту, володіти фундаментальними знаннями, вміти застосовувати ці знання в практичній діяльності, мати сформовану професійну свідомість та самосвідомість.

Ключові слова: система компетентностей, майбутні фахівці-правознавці, сучасний професіонал, навички, hard-skills, soft-skills, meta-skills.

«META-SKILLS» IN COMPETENCE STRUCTURE OF A COMPETITIVE EXPERT LAWYER

Svitlana V. Kutsepal,

Professor at the Department of Theoretical and Legal Disciplines
Poltava Law Institute Yaroslav Mudriy National Law University

ORCID: 0000-0003- 3804–6031

E-mail: svetlanakutsepal@gmail.com

Summary. The paper proves that in the twenty-first century a new paradigm of socio-cultural, professional knowledge, skills and competences is being formed to ensure the expert's competitiveness and success. Human capital is a priority for prestigious companies and organizations.

A need arises to develop qualitatively new, much higher professional skills. Present-day employers are interested in experts having diverse abilities and skills, thus in the higher education system, there is a transition from the knowledge-based paradigm to the competency-based paradigm.

The specificity of the legal profession involves the complex development of professional and personal qualities, therefore, not only the knowledge and skills acquired as a learner's experience at a higher educational institution, but also those formed through self-education and self-development are important.

The basic lawyer's competences are a complex of the most important components of the professional training determining the content and structure of professional education with respect to the characteristics of a lawyer's activity.

In contrast to special professional skills acquired at a higher education institution and having a strong connection to a particular profession ("hard-skills"), in the competence system of a modern professional, two more groups of skills - "soft-skills" and "meta-skills" - are becoming of great importance.

The paper analyzes a relatively new group of skills - "meta-skills" which are leading skills, high-order skills that enhance and activate other skills. The "meta-skills" include self-awareness, creativity and resilience.

As grounding of the conclusion, it is claimed that the use of the competency-based approach in the process of future lawyers' professional training will ensure the expert's competitiveness and compliance of professional qualities with the requirements of the labour market. To be a successful lawyer, one must have a professional education, possess fundamental knowledge, be able to apply this knowledge in practice and have a formed professional consciousness and self-awareness.

Keywords: competence system, future legal professionals, modern expert, skills, hard-skills, soft-skills, meta-skills.

Постановка проблеми. XXI століття характеризується динамічними змінами в політичній, соціальній, економічній та освітній сферах, суттєво зростає значення знання загалом та освіти зокрема, оскільки остання розуміється як ресурс розвитку суспільства та особистості. Для системи вищої освіти характерним стає перехід від знаннєвої до компетентнісної парадигми, оскільки

виникає потреба у формуванні якісно нових, на порядок вищих навичок професіонала.

Формується нова парадигма соціокультурних, професійних знань, норм та компетентностей, покликаних забезпечити конкурентоздатність та успішність фахівця, людський капітал є пріоритетом для престижних компаній та організацій. «Традиційна схема навчання, побудована на передачі готових знань у рамках освітнього процесу, не породжує у студента готовності виявляти та аналізувати проблеми, пов'язані з правовою діяльністю, самостійно шукати шляхи їхнього вирішення» [1, с.47]. Необхідністю стає створення інноваційного освітнього середовища, фундаментом якого є знання, уміння, навички та особистісні якості, що забезпечують умови для ефективного формування професійної компетентності майбутніх правознавців.

Стрімка цифровізація світу також вимагає відповідних соціальних та професійних навичок, знання стратегій існування та дії у цифровому світі. Сучасний фахівець має бути обізнаним у процесі створення інформаційних матеріалів та здатним надавати інформаційні послуги завдяки комп'ютерним засобам та Internet-технологіям, розумітися на забезпеченні інформаційних систем і баз даних.

Необхідною стає компетенція фахівця, пов'язана з «використанням основних методів та засобів, технологій інформаційного документування, способів їхнього застосування, особливостей оброблення інформаційних потоків (консолідованої інформації) та формування інформаційних ресурсів, систем накопичення, збереження оцінювання інформації» [2, с.273], а також нові соціальні практики, що спонукають виникнення нових поведінкових, комунікативних алгоритмів.

Все вище наведене доводить актуальність та важливість обраної теми дослідження.

Стан опрацювання обраної проблематики, аналіз останніх публікацій та досліджень. Рефлексія проблеми компетентностей майбутнього фахівця,

зокрема проблематики «hard-skills», «soft-skills» та «meta-skills» в системі компетентностей професіонала здійснюється в доробках зарубіжних авторів (Амран М., Куті Ф., Сурат С., Бріджес Д., Разетті Г., Майсірі В., Ван Дайк Л.) та у розвідках вітчизняних дослідників (Беляєва А., Лещенко Г., Конюкова І., Сидоровська Є., Муравйова І., Мар'яно Я., Осадча А., Кочубей Т., Ткачук Ю., Мандро Л., Яворська Г. та ін.).

Проте дослідження «hard-skills», «soft-skills» та «meta-skills» в системі компетентностей варте ґрунтовної соціально-філософської рефлексії з метою обґрунтуванням прикладних висновків і рекомендацій.

Мета статті – соціально-філософський аналіз специфіки meta-skills в контексті конкурентоспроможності сучасного правознавця, а також визначення специфіки співвідношення «hard-skills», «soft-skills» та «meta-skills» в системі компетентностей правознавця.

Реалізація зазначеної мети забезпечується використанням відповідного методологічного інструментарію, що поєднує як загальнонаукові методи (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, абстрагування), так і методи контент-аналізу, політико-правові та соціально-правові, діалектичний, аксіологічний та інші методи наукового дослідження.

Виклад основного матеріалу. Базові компетентності правознавця – комплекс найбільш важливих складових професійної підготовки фахівця, що визначають зміст та структуру професійної освіти з урахуванням особливостей діяльності юриста. Палітра базових компетентностей значна – вміння працювати в команді, особистий професійний та евристичний досвід, здатність та прагнення до професійної самоосвіти та професійного розвитку (саморозвитку), вміння застосовувати теоретичні знання у процесі практичної діяльності, комунікативні здібності тощо. Увесь зазначений комплекс базових компетентностей можна узагальнити як навчальні, інформаційні, комунікативні, соціальні та етичні, що забезпечують формування таких особистісних якостей як ініціативність,

творчість, націленість на результат, здатність до самоаналізу, креативність, здатність до критичного мислення.

Як зауважують І. Конюкова та Є. Сидоровська, на сучасному етапі роль етикетної культури значно актуалізується, оскільки здатність діяти за правилами етикету набуває важливого символічного значення, позиціюючись як демонстрування партнеру знаків поваги та власної відповідальності, надійності, що наразі стає необхідним способом вираження ставлення людини до проявів особистісних якостей та визначення свого місця в системі соціальних відносин [3, с.28]. Цікавою видається і думка Г.Яворської, що формування у майбутніх правознавців етичної компетентності передбачає закономірне дотримання ними узвичаєних норм і принципів моралі в процесі виконання службових обов'язків, їхнього впровадження в юридичну практику, подолання помилок морально-фахових деформацій [4]. Тому сучасний правник, який прагне побудувати успішну кар'єру, повинен мати фундаментальну юридичну підготовку та відповідний рівень психологічної, когнітивної та етичної культури. Це детермінується сучасним станом соціального, політичного та економічного розвитку суспільства, оскільки «основою забезпечення нормальної діяльності підприємств, організацій та установ усіх форм власності є законодавство: грамотні дії юристів є, свого роду, запобіжним механізмом, що захищає суб'єкти, державності від фінансових і економічних проблем»[4].

Сучасне суспільство визначається як мережеве або інформаціональне суспільство. Термін «інформаціональне» вказує на атрибут специфічної форми соціальної організації, в якій, завдяки новим технологічним умовам, що виникають у цей історичний період, генерування, обробка і передача інформації стали фундаментальними джерелами продуктивності та влади» [5]. Юридична діяльність передбачає збір, вивчення та опрацювання значних масивів інформації як нормативного, так і соціально-світоглядного характеру, «потужний інфопотік соціального досвіду стає предметом суб'єкт-об'єктних інфовзаємодій і, тим самим, інструментом виховання, освіти і навчання» [4],

отже сучасний юрист має досконало володіти навичками роботи з комп'ютерною технікою та різноманітними гаджетами.

На зміну мережевому суспільству вже поспішає так зване смарт-суспільство (smart-society), що розвивається на основі смарт-технологій, трансформує бізнес, роблячи управління більш інтелектуальним (гнучким, розумним), а діяльність, направленою на використання знань та інновацій [5], що ще більше актуалізує набуття правознавцем відповідного рівня інформаційної компетентності. «Компетентний юрист повинен не тільки розумітися у суті проблеми, а й у залежності від зовнішніх обставин вміти застосовувати найбільш ефективні, в даних умовах, методи для її вирішення. Це потребує постійного оновлення бази професійних знань, оволодіння новою інформацією для успішного застосування їх у професійній діяльності» [1, с.49]. «Неграмотними» у 21 столітті будуть не ті, хто не вміє читати і писати, а ті, хто не вміє вчитися, відмовлятися від того, що вивчили раніше і переучуватися.

У науково-педагогічному та соціально-філософському дискурсі ХХІ століття трендовими стали поняття «hard skills» («тверді», «важкі» навички (компетентності), «soft skills» («м'які» навички (компетентності)) та «meta skills» («тонкі», навички (компетентності)) для конкурентоспроможності сучасного фахівця на ринку праці та в соціальних інтеракціях, пришвидшення адаптації до суспільно-політичних, соціально-економічних, культурних викликів та змін.

Обговорення проблем «hard skills» та «soft skills» у вітчизняному науковому загалі є доволі жвавим, тоді як поняття «meta skills» з'являється зовсім недавно і активно досліджується зарубіжними вченими [6, 7, 8, 9].

Жорсткі навички («hard skills») – це вміння та знання, необхідні для певної посади та конкретної роботи. Це те, що вивчають у закладі освіти або інструкції, які засвоюються на конкретному місці праці, професійні навички у найчистішому вигляді [10, с.32]. Для фахівця-правознавця такими навичками є: загальна правова та комп'ютерна грамотність, уміння працювати з нормативно-

правовими документами, знання потенціалу розвитку професійної діяльності, здатність до співпраці з клієнтами, вміння визначати потреби клієнта та ін.

М'які навички («soft skills») – необхідні для успішної комунікації в процесі професійної та повсякденної діяльності, забезпечують досягнення кар'єрного успіху та зростання. «Якщо за формування hard skills «відповідають» спеціальні навчальні дисципліни, вони «критичні» в короткостроковій перспективі, розвиваються швидше, з меншими зусиллями й гарантованим результатом (при дотриманні базових умов – наявності мотивації, здатності до навчання студента тощо), а також практично не схильні до зворотного розвитку, то soft skills розвиваються найчастіше стихійно. Розвиток відбувається повільніше, потрібно більше зусиль, досягнення необхідного рівня не гарантоване, а в специфічних умовах і зовсім схильні до зворотного розвитку»[11, с.109]. До «soft skills» належать: критичне мислення, креативність, емоційний інтелект, лідерські якості, комунікативні та ораторські здібності, вміння керувати часом, нетворкінг (соціальна і професійна діяльність, спрямована на те, щоб використовуючи друзів і знайомих максимально швидко і ефективно вирішувати складні професійні завдання) та ін. Зарубіжні компанії приділяють значну увагу набору soft skills, якими мають володіти кандидати на посаду, так «компанія Microsoft на вершині списку ставить ораторські та комунікативні здібності, володіння офісними програмами, створення презентацій, менеджмент проектів і високий рівень самоорганізації. Forbes вважає найголовнішими комунікативну компетентність, креативність, написання якісних текстів, досвід роботи у команді, базові комп'ютерні знання та здатність до «ре-інжинірингу» – готовність робити звичні речі в новий спосіб» [12].

Як зауважують Кочубей Т. і Ткачук Ю., «саме soft skills, доповнюючи hard skills, забезпечують високу якість та ефективність праці співробітника. Більшість сучасних зарубіжних дослідників дійшли висновку, що близько 75–85% професійного успіху залежить від soft skills і лише 25–15% – від hard skills» [13, с.43].

«Meta skills» (мета-навички - провідні навички, навички високого порядку, які посилюють і активізують інші навички); каталізатор для швидшого навчання та формування нових навичок [8], або skills 4.0, що визначають успішність людини у сучасному світі [9, р.5]. Для прикладу, вивчення двох іноземних мов значно полегшить вивчення третьої та четвертої, таким чином здатність застосовувати конкретну іноземну мову у професійному та повсякденному спілкуванні - це «hard skills», а знання того, як сформувати навички для вивчення будь-якої мови - це «meta skills».

XXI століття – час стрімких та незворотних змін, до яких потрібно швидко пристосуватися, тому адаптивність постає найважливішою навичкою. «Адаптивність вимагає розуміння реальності, адаптації нашого мислення та прийняття нових способів роботи. Щоб досягнути цього, ми повинні оволодіти цими трьома критично важливими мета-навичками:

1. Самосвідомість - це набагато більше, ніж просто знати себе; вона має вирішальне значення для розуміння реальності та інших людей.
2. Креативність - це не просто розробка нових ідей: мінлива реальність вимагає від нас імпровізації та вирішення складних проблем.
3. Стійкість має вирішальне значення для подолання труднощів і відновлення після невдач, оскільки прийняття нових рішень вимагає експериментів і частіше за все – невдач» [8].

Як бачимо реалії XXI століття вносять корективи в класифікацію навичок та вмінь фахівця-правника, жорсткі навички (hard skills) та м'які (soft skills) вже визнаються недостатніми для успішної комунікації та освоєння цифрових технологій, мотиваційної сфери та сфери соціального інтелекту, актуалізується роль meta skills – базових когнітивних навичок, які розвивають здатність людини до навчання та саморозвитку.

Висновки і пропозиції. Таким чином, проведене дослідження дає підставу для наступних висновків:

Використання компетентнісного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх правознавців забезпечить конкурентоспроможність фахівця, відповідність професійних якостей вимогам ринку праці.

Щоб бути успішним юристом, потрібно мати фахову освіту, володіти фундаментальними знаннями, вміти застосовувати ці знання в практичній діяльності, мати сформовану професійну свідомість та самосвідомість, відповідний рівень психологічної, когнітивної та етичної культури.

Для конкурентоспроможності сучасного правника на ринку праці, пришвидшення адаптації до суспільно-політичних, соціально-економічних, культурних викликів та змін необхідним є оволодіння навичками «soft skills» та «meta skills», тому студенти-правознавці мають вивчати не лише спеціалізовані дисципліни, необхідні для виконання професійних обов'язків, а й освоюють знання та навички, які підвищують ефективність фахівця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лещенко Г.А., Беляєва А.М. Формування професійної компетентності майбутніх юристів. *Young Scientist*. 2023. № 6 (118). С.47-50.
2. Сидоренко Т. Консолідація інформації як основа розвитку інформаційного суспільства XXI ст. *Society. Document. Communication. Соціум. Документ. Комунікація*, 2021. № 1(12), С. 270-293.
3. Конюкова І. Я., Сидоровська Є. А. Цифровий етикет комунікативної культури XXI століття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2021. № 1. С. 26-30.
4. Яворська Г.Х. Базові компетентності майбутніх правознавців. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v25/59.pdf>
5. Castells M. *The Rise of the Network Society, The Information Age: Economy, Society and Culture Vol. I*. Cambridge, Massachusetts; Oxford, UK : Blackwell. 1996. 625 p.

5. Воронкова В. Г., Романенко Т. П., Андрюкайтене Р. Генеза від інформаційного суспільства до “smart-суспільства» в контексті історичної еволюції сучасного світу: теоретико-концептуальний контекст. *Гілея*. 2017. Вип. 116. С. 128–133.

6. Amran M., Kutty F., Surat S. Creative problem-solving (CPS) skills among university students. *Creativ. Educ.* 2019. № 10. P. 3049–3058. URL: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=96794>.

7. Bridges D. Transferable skills: a philosophical perspective. *Stud. High Educ.* 1993. № 18 (1). P. 43–52.

8. Razzetti G. The Meta Skills You Need to Thrive in the 21st Century. 2018. URL: <https://www.fearlessculture.design/blog-posts/the-metaskills-you-need-to-thrive-in-the-21st-century>

9. Maisiri W., Van Dyk L. Industry 4.0 skills: A perspective of the South African manufacturing industry. *SA Journal of Human Resource Management*. 2021. P. 1-9.

10. Мандро Л. «Soft skills» та «meta skills» як основа фахового зростання соціальних працівників. *Science and Education*. 2022. № 3. С.31-35.

11. Муравйова І.О., Мар’янюк Я.Г., Осадча А.О. Soft skills у сучасних реаліях української освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип.32. С.108-112.

12. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. URL: <https://ode.dcz.gov.ua/publikaciya/soft-skills-universalni-navychky-yevropeyskogo-rivnya>

13. Кочубей Т., Ткачук Ю. Соціальні навички soft skills у системі компетентностей майбутніх соціальних працівників. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/soc_robota_soc_osvita/2021_2/7.pdf.